

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЗАОЧНОЇ ТА ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ
КАФЕДРА ЗЕМЛЕУСТРОЮ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

Рівня вищої освіти «Бакалавр»

на тему: *«Використання земель сільськогосподарського
призначення»*

Виконав: студент групи ЗВ-32сп
напряму підготовки (спеціальності)
193 «Геодезія та землеустрій»
Гошовський А. І.
Керівник: Ступень О. І.

ДУБЛЯНИ - 2021

УДК 332.64.: 631.421(477.44)

Використання земель сільськогосподарського призначення. Гошовський А. І. – Кваліфікаційна робота. Кафедра землеустрою. – Львівський національний аграрний університет, 2021, – 48 с. текстової частини, 7 таблиць, 2 рисунки, 22 використаних джерела, графічна частина представлена у мультимедійній презентації.

У дипломній роботі досліджено науково-теоретичні засади використання земель сільськогосподарського призначення. Проаналізовані просторові умови та структура земельних угідь старостинського округу сіл Великі Дідушичі, Малі Дідушичі та Угільня Стрийської міської громади.

Здійснено оцінку угідь за рівнем антропогенного навантаження, розраховано коефіцієнт екологічної стабільності території та розроблено пропозиції щодо перспективного використання сільськогосподарських земель.

Розглянуті питання охорони довкілля та охорони праці.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ.....	8
2. ХАРАКТЕРИСТИКА ТЕРИТОРІЇ.....	19
2.1. Загальні відомості.....	19
2.2. Клімат.....	19
2.3. Рельєф.....	20
2.4. Рослинність.....	20
2.5. Ґрунти.....	21
3. ІНФОРМАТИВНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ	23
3.1. Планово-картографічні матеріали та їх оцінка.....	23
3.2. Використання земельних угідь.....	24
3.3. Формування системи землекористувань.....	27
4. ОРГАНІЗАЦІЯ ЕФЕКТИВНОГО ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ.....	30
4.1. Формування агроформувань на перспективу.....	30
4.2. Оптимізація антропогенного навантаження	32
5. ОХОРОНА НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА.....	38
6. ОХОРОНА ПРАЦІ ТА ЗАХИСТ НАСЕЛЕННЯ.....	41
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.....	44
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	46

ВСТУП

Зараз в Україні актуальною є проблема перерозподілу земель сільськогосподарського призначення з одночасною передачею їх у приватну та колективну власність, а також використання підприємств, установ та організацій для забезпечення рівноправного розвитку всіх форм землеустрою, стабільної економіки, раціонального та безпечно використання та охорона землі. Процес приватизації земель сільськогосподарського призначення в Україні є доволі нелогічним, оскільки потребує передусім створення придатних організаційно-нормативно-правових умов для подальшого ефективного розвитку економіки, повного реформатування господарського механізму, оновлення застарілих механізмів і процедур усіх виконавчих структур цієї сфери.

В Україні тривалий час робляться спроби реорганізувати (реформувати) всю систему землеобігу. Наразі запроваджено недостатньо чітких механізмів для формування ефективного надання якісних та доступних державних послуг, задоволення інтересів громадян у всіх сферах життя на території, узгодження інтересів держави та територіальних громад щодо обігу земель на території країни.

У 2020–2021 роках в Україні триває етап реформування адміністративно-земельних відносин. Наразі законодавчий рівень визначає необхідність чергового процесу реформ в Україні одним із пріоритетів у державі, що дозволить продовжити розвиток місцевого самоврядування, територіальних громад, можливість розвитку малого та середнього бізнесу в Україні, залучення малого та середнього бізнесу, великих сільськогосподарських товаровиробників, і в цілому дають змогу підвищити економічні показники України.

Враховуючи, що земельна реформа була розпочата в 90-х роках (1-й етап - з 1990 по 1992 рік; 2-й етап - з 1992 по 1996 рік; 3-й етап - з 1996 по 2001 рік; 4 етап - з 2001 по 2020 рік; етап 5 - з 2020 року нині), з передачею

земель державної власності в приватну, повне право на сільськогосподарські землі її власники ще не отримали.

У 2002 р. було введено мораторій на відчуження окремих видів земель сільськогосподарського призначення, який з часом зазнав суттєвих змін, спрямованих на запобігання його обходу. Також додатково встановлено, що зміна цільового призначення цих видів земель приватної власності забороняється.

На законодавчому рівні запроваджено новий процес поетапного скасування чинної заборони на відчуження земель сільськогосподарського призначення приватної власності з рядом обмежень, які в основному полягають в обмеженні їх придбання окремими суб'єктами, а також обмеженням концентрації земель певної площі одній особі, запроваджується механізм безоплатної передачі земельних ділянок особам, які цього потребують та мають відповідне право в межах чинного законодавства.

У зв'язку з цим дипломна робота спрямована на дослідження стану земельних ресурсів, науково-теоретичні засади використання земель сільськогосподарського призначення.

Об'єктом дипломної роботи є старостинський округ сіл Великі Дідушичі, Малі Дідушичі та Угільня Стрийської міської громади.

1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

Остатнім часом у суспільстві зросли дискусії стосовно необхідності проведення земельної реформи в Україні. Дані дискусії здебільшого обмежилися скасуванням мораторію на продаж сільськогосподарських земель. Дійсно, мораторій, котрий тривав біля двадцяти років, з однієї сторони, вповільнював розвиток АПК, а з другої – викликав появу і поширення нерівних форм земельних відносин. Брак виразної державної поведінки в галузі земельних відносин а також ефективного землевласника – господаря – призвела до значного погіршення якості земель сільськогосподарського призначення. Один із найвищих рівнів розораності землі у світі, необережне використання та застосування шкідливих агротехнологій призвели до опустелювання значних площ сільськогосподарських угідь, їх ерозії та втрати її найціннішого елемента землі – гумусу. Наведені підтвердження свідчать про високий рівень актуальності цих питань та необхідність системного реформування, яке б забезпечило комплексне вирішення не лише економічних, а й екологічних та соціальних проблем аграрного сектору України.

Проблеми земельних відносин і розвитку аграрного господарства України у своїх роботах розглядали багато вчених, зокрема В. Г Андрійчук, Я. М. Гадзало, А. С Даниленко, Г. М. Дудич, Т. О. Зінчук, Ю. О. Лупенко, А. Г. Мартин, М. П. Мартинюк, П. Т. Саблук, Т. О. Степаненко, М. Г. Ступень, А. М. Третяк, І. В. Юрченко та інші. Науковці майже одноголосно наголошують про необхідність системного та комплексного реформування земельних відносин, наголошуючи на неприпустимості його обмеження лише купівлею-продажем земель сільськогосподарського призначення, що, на гадку Я.М. Гадзала та Ю.Я. Лузана не буде «вирішувати поточні прогресивні проблеми, пов'язані з охороною земель, родючістю ґрунтів, оптимізацією землекористування, переораною, меліорацією, недотриманням сівозмін,

нераціональною концентрацією землі в окремих виробників, екологізацією виробництва та низкою інші приховані, а можливо, приховані, далекі тенденції... » [3, с. 5-6].

Властивості моделей регуляції ринкового обігу земель сільгосппризначення в країнах Європейського Союзу та доцільність їх розгляду в Україні в працях [6] розглянули І. В. Юрченко та О. В. Ходаківська. При цьому В. О. Шевчук а також учасники Наукового товариства ім. С. Подолинського акцентують, що ефективне використання землі можливе лише за умови реалізації на основі фізичної ощадливості [22]. На підставі аналізу наукових робіт можна сказати, що науковці досить глибоко і всебічно вивчили питання, його заперечні прояви, а також зарубіжний досвід врегулювання земельних відносин у контексті сталого розвитку та господарства в цілому. Проте в нашому суспільстві на дипломатичному рівні питання земельних відносин постає тільки з точки зору актуальності забезпечення повного права особистої власності на землі сільгосппризначення та можливого припливу іноземних вкладень у сільське господарство, поліпшення його інвестиційного клімату. Разом з тим, прийнятий ЗУ «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обігу земель сільськогосподарського призначення» від 31.03.2020 № 552-IX [12] не розглядає проблеми соціального та економічного розвитку сільських територій, виснаження земель, безпечності харчових продуктів та країни в цілому, що вказує на брак системного уявлення вирішення цих проблем.

Запровадження та благополучне забезпечення земельної реформи, покращання нормативно-правової бази України, яка регулює порядок земельних відносин, передусім спрямованих на можливість реалізації конституційних прав громадян на вільне розпорядження своєю приватною власністю; подальше формування спроможних територіальних громад, органів місцевого самоврядування шляхом передачі в їхнє розпорядження земель сільськогосподарського призначення, що перебувають у державній

власності, як визначального засобу виробництва а також економічного розвитку відповідних територій; встановлення прозорого, зрозумілого і, головне, ефективного управління землею та ресурсами.

Основною метою успішного впровадження земельної реформи в Україні є досягнення таких цілей: впровадження прозорого ринку земель сільськогосподарського призначення шляхом внесення до Державного земельного кадастру відомостей про земельні ділянки, права на які виникли до 1 січня 2013 року; прозоре та дієве управління земельними ресурсами шляхом проведення інвентаризації всіх земель сільськогосподарського призначення державної власності; передача права розпорядження землями державної власності за межами міст (крім земель, необхідних державі для здійснення її функцій) у комунальну власність сільських, селищних, міських рад; впровадження електронних земельних торгів, що сприятиме автоматизації процесу електронних земельних торгів, посиленню конкуренції а також зростанню надходжень до бюджетів усіх ступенів; вдосконалення порядку взаємодіяння поміж інформаційними системами урядових реєстрів з ціллю контролювання загальної площі земель сільськогосподарського призначення, що перебувають у володінні однієї особи а також пов'язаних осіб, уникання ймовірних помилок (формування правдивих баз даних), а ще внесення відомостей про ціну та цінність речових прав у Реєстрі речових прав та Державному земельному кадастрі; цифровізація урядових послуг - переведення всіх адміністративних послуг ДЗК в електронну форму; розробка та внесення до Кабінету Міністрів України проекту постанови про затвердження нової уніфікованої Методики нормативної грошової оцінки земельних ділянок; розробка та подання Кабінету Міністрів України проекту закону щодо консолідації земель; розробка та затвердження Порядку діяльності національної інфраструктури геопросторових відомостей та створення Ради з національної інфраструктури геопросторових даних [21]. Незважаючи на спроби здійснити швидку та чітку реорганізацію земельних відносин шляхом земельної реформи, деякі з очікуваних змін, що пов'язані із

прийняттям Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо умов обігу земель сільськогосподарського призначення», не виправдалися [12].

Нові законодавчі умови, передбачені земельною реформою, які були запропоновані до розгляду в першій редакції проекту ЗУ «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо умов обігу земель сільськогосподарського призначення» та визначали перспективу залучення середніх та великих сільгоспвиробників, закінчились до його перенесенням ще майже на три роки. Таким чином, відповідно до вищезазначеного Закону встановлено такі основні строки початку обороту права власності на землі сільгосппризначення: у період з 1.07. по 1.01.2024 року - між громадянами України, країною, ОТГ; з 1.01.2024 року - за участю юридичних осіб, створених відповідно до законодавства України з деякими обмеженнями; після затвердження рішення на референдумі - за участю іноземних юридичних осіб та громадян.

Теж, відповідно до оновлених змін, закріплених вищевказаним Законом, набувати право власності на землю сільськогосподарського призначення зможуть: громадяни; юридичні особи, створені та зареєстровані відповідно до законодавства України, учасниками (акціонерами, учасниками) яких є тільки громадяни України та/або держави, та/або ТГ; ОТГ; держава. Банки також можуть набути право власності на землі сільськогосподарського призначення лише в порядку звернення покарання на них як заставу.

Подібні земельні ділянки повинні бути відчужені банківськими установами на земельних торгах на протязі двох років від дня набуття права власності. Іноземним особам, особам без громадянства а також юридичним особам забороняється набувати частини у статутному капіталі, частки, паї, участь в юридичних особах (окрім статутного (складеного) капіталу банків), котрі є власниками земель сільськогосподарського призначення. Це положення утрачає чинність з дня ухвалення відповідного рішення референдумом [12].

Однак, незважаючи на внесення змін, законодавець не встановлює порядок та умов регулювання обігу земельних часток, крім продовження заборони на їх відчуження в користь юридичних осіб до 1.01.2024 року. Крім того, до землі належать умови обмеження консолідації, структура власності на землі сільськогосподарського призначення, що, очевидно, створить чимало юридичних колізій з цього приводу.

Земельну реформу та організування земельних відносин слід розглядати як елемент комплексної державної поведінки розвитку сільського господарства і невіддільний від забезпечення переваг піднесення села. Попри це дефініція цілі розвитку сільського господарства має ґрунтуватися не тільки на підвищенні рівня продуктивності чи зріст об'ємів сільськогосподарського виробництва, експорту сільськогосподарської продукції а також її переробки.

Наведені вище наслідки мають бути лише прийомами чи способами здобутку стратегічної мети за умови додержання основних критеріїв піднесення сільського господарства. Стратегічною метою піднесення села та сільського господарства України повинні бути:

- здорове населення, завдяки придатному природному середовищу та здоровому харчуванню;
- заможне, самодостатнє, економічно, культурно та духовно розвинене українське село;
- збереження для потомків унікального природно-кліматичного середовища [10].

Сучасна модель сільськогосподарського виробництва в Україні за видами суб'єктів є справді змішаною, адже включає і малих фермерів, і великі латифундії, з очевидною перевагою. Саме ця модель викликала перераховані вище негативні наслідки, як соціально-економічні (фактичний занепад села), так і екологічні (виснаження ґрунтів тощо).

Можливо, що латифундії мов суто підприємницький проект не покликаний забезпечити розвиток села чи високу зайнятість сільського

населення (під час весняно-осінніх польових робіт можемо бачити міграцію по країні великої аграрної техніки з робітниками, котрі цю техніку обслуговують а також керують нею), а великий масштаб їх роботи зумовлює потребу концентрації тільки на найбільш прибуткових культурах з достатнім експортним запасом.

При цьому малі фермери не тільки допомагають працевлаштуванню у сільській місцевості, а й продукують запас для подальшої переробки сільськогосподарської продукції, виготовлення інтегрованих виробничих ланцюгів, що є бюджетними суб'єктами для своїх громад.

Малий землевласник, як правило, дужче заінтересований у убереженні урожайного ресурсу землі, з котрим він асоціює усе своє майбутнє, і прагне отримати його у спадщину, ніж безособовий корпоративний володар, для якого на першому місці є прибуток або ціни на акції.

Питання урегулювання земельних відносин слід розглядати не тільки з соціально-економічної та екологічної точки зору, а і з точки зору безпеки країни. Держава — це передусім: народ; простір, на якому проживають ці люди, тобто земля; культура, що відрізняє даний народ від інших і формує певну його неповторність в світі.

Даючи землю у власність іноземцям, держава наражає себе на потенційні небезпеки, які втратили свою територію. Народ без своєї власної території – це не держава, це вже діаспора. В умовах гібридної війни, надання землі у власність іноземцям є неприпустимим. Крім того, уряди деяких європейських країн наразилися на проблему недостатнього контролю за обігом землі при придбанні корпоративних юридичних фірм, які володіють землею, що підкреслює необхідність контролю за обігом землі для її кінцевих бенефіціарів [6, с. 8-9].

Аналізуючи культурну площину національної безпеки, слід зазначити, що переважна більшість часток української культури збереглися в селах з найменшими проявами русифікації. Що є знов-таки одним аргументом,

котрий свідчить про необхідність земельної реформи передусім у фарватері відродження та сучасного розвитку українського села.

Наведені міркування та синтез результатів досліджень науковців дозволили сформулювати такі визначальні елементи концепції земельної реформи:

Організація земельних відносин має ґрунтуватися на таких ґрунтовних критеріях:

- земля – це найцінніший і важливий ресурс, котрий ми повинні зберігати і передавати нащадкам у постійній кількості та належній якості;

- необхідно на конституційному (законодавчому) рівні визнати, що екологічно чисті землі є національним надбанням України. Держава має забезпечити культивування цієї ідеологічної та культурної норми у населення. Пошкодження землі слід вважати кримінальним злочином і підлягати обов'язковому покаранню;

- систематичному незалежному контролю підлягає якісний рівень земельних ресурсів, приміром вміст гумусу. Стан земель має бути достатнім, обов'язковою умовою для того, щоб органи державної влади вимагали цього від власника чи користувача;

- землі сільськогосподарського призначення не можуть перебувати у власності чи користуванні іноземців, а також юридичних осіб, кінцевими або проміжними бенефіціарами котрих є іноземці або іноземні юридичні особи;

- враховуючи стратегічне вагомість земельних ресурсів для держави та народу, потрібно законодавчо закріпити кількісний критерій обмеження права власності або користування земельними ділянками сільгосппризначення. Приміром, на землю приватної власності може припадати не більш ніж 100 га землі на одну людину в сімейному господарстві. Латифундистська форма сільського господарства є неприйнятною, оскільки землі, орендовані великими агрохолдингами, знаходяться на межі втрати відновлювальної здатності. Більше того,

економічна неефективність латифундистської моделі підтверджується провалом деяких великих агрохолдингів;

- землі сільськогосподарського призначення можуть перебувати у власності чи користуванні лише селян та осіб, які її обробляють. Варто заборонити утворення земельних банків з метою торгівлі або використання в інших способах сільського господарства. Як виняток, можна надати банкам тимчасове право власності на землю, котру вони одержали в наслідку переходу права власності на предмети застави. Необхідно дослідити доцільність створення єдиного державного земельного банку чи агенції (в тому числі із запозиченням європейського досвіду – Landgesellschaft у Німеччині, SAFER у Франції, регіональних земельних агентств у Бельгії тощо), які б забезпечували фінансову підтримку та підтримку земельних відносин (тепер держава має унікальну можливість, маючи кілька системних банків);

- переважне право на отримання земельної ділянки у користування або її вилучення має надаватися місцевим мешканцям громад, на території котрих знаходиться відповідна земельна ділянка;

- управління земельними ресурсами державної власності та регулювання земельних відносин мають реалізовувати виключно громади, на територіях яких знаходяться земельні ресурси;

- використання пестицидів у сільському господарстві має бути юридично визнано абсолютно шкідливим і забороняти їх виробництво, продаж, імпорт і використання або знижувати ці процеси до прийняттого рівня;

- встановити мораторій на зміну цільового призначення земель сільськогосподарського призначення (допускати тільки в границях сільськогосподарського призначення рілля-пасовища-сіножаті тощо, з урахуванням першочергового зниження рівня розораності).

Використання земельних ресурсів повинне здійснюватися з неодмінним додержанням непорушності екологічної рівноваги

навколишнього природного середовища та збереження біорізноманіття, що передбачає:

- обмеження культивування та використання рослин, тварин а також інших біологічних організмів, завезених з інших територій, що не притаманні природному середовищу України;
- заборона використання генно-модифікованих організмів;
- заборона на використання пестицидів;
- згода на використання тільки тих технологій сільськогосподарського виробництва, котрі не вимотують ґрунти а також інші складники екосистем.

Головною гарантією ефективного піднесення села є забезпечення високого рівня зайнятості населення в селі. Це означає необхідність:

- визнання того, що великі латифундії не здійснюють трудомісткого сільськогосподарського виробництва, тому їхня робота не може вбезпечити ні високого рівня зайнятості населення, ні грошові надходження до місцевих бюджетів, ні розвиток інфраструктури села;
- формування на селі класу дрібних і середніх власників (фермерів), які забезпечуватимуть як самозайнятість (особисту та сімейну), так і працевлаштування своїх односельців;
- навчання та постійне консультування населення села новим дієвим, але нешкідливим технологіям сільського господарства, організації сільськогосподарської діяльності та її маркетингу;
- створення домовленостей для розвитку переробки сільськогосподарської продукції на селі;
- стимулювання піднесення співробітництва у галузі виготовлення, переробки, здійснення продажу сільськогосподарської продукції, а ще технічних, агрономічних, ветеринарних послуг суб'єктів сільськогосподарського призначення;
- стимулювання розвитку експортного запасу трудомістких культур.

Надмірно зайняті фінансовими та економічними вигодами, держава і громада повинні усвідомити, що економічний чинник не може бути основою, причиною, мотивуванням чи виправданням для нанесення бодай мінімальної шкоди землі, природі, навколишньому середовищу, людині. Економічний еталон не повинен бути єдиним вирішальним фактором ефективності сільськогосподарського виробництва. Передусім якість: корисні та нешкідливі задля людини та задля природи технології та продукти сільськогосподарського виробництва, непорушність екологічної рівноваги, а уже відтак прибуткова ефективність.

Враховуючи викладене, можна стверджувати, що поспіх із виконанням Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обігу земель сільськогосподарського призначення» від 31.03.2020 № 552-ІХ не цілеспрямований на впорядкування земельних відносин в Україні, а на якнайшвидшу приватизацію українських сільськогосподарських земель за найнижчими цінами на догоду найбагатшим кримінальним кланам української політики.

Помилковим є і підхід, направлений лише на здобуток дешевизни та максимізації об'ємів сільськогосподарської продукції. Варто розробити новий порядок економічних чинників управління сільськогосподарським виробництвом та оцінки його ефективності, котрі ґрунтуються передусім на принципах фізичної економії.

Ґрунтовними факторами результативного господарювання є комплекс ізольованих абсолютних переваг - перегній, зерно, солома, худоба та гній. Порушення їх балансу вже веде до катастрофічних наслідків у глобальному масштабі, не тільки харчових, а й екологічних. І тільки разом з абсолютними благами земля може утворити абсолютний капітал.

Перед регулюванням обігу земель сільгосппризначення потрібно організувати баланс земельного фонду України, котрий вбезпечував би добрий екологічний стан та черговий сталий розвиток територій.

Зважаючи на важливість земельних ресурсів для чергового існування людства в цілому і державної безпеки деяких країн, науковці, експерти та державні службовці зарубіжних держав, особливо високорозвинених, вивчають проблему пошуку шляхів повернення землі у власність держави, а також для подальшого існування. У розвиненому світі протягом останніх років тенденції розвитку земельних відносин, котрі повністю протилежні передбаченим Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обігу земель сільськогосподарського призначення» від 31.03.2020 № 552-ІХ розпочаті та діють.

2. ХАРАКТЕРИСТИКА ОБ'ЄКТА

2.1. Загальні відомості

Територія старостинського округу об'єднує села Великі Дідушичі, Малі Дідушичі та Угільня (колишня Дідушицька сільська рада), належить до Стрийської міської громади. Розташована у південно-східній частині Стрийського району на відстані 20 км від райцентру Стрия та 80 км від м. Львів. За природними умовами територія знаходиться у Дрогобицькому сільськогосподарському районі Карпатської гірської області.

2.2. Клімат

За тепловими умовами а також вологозабезпеченістю територія старостинського округу перебуває у помірно-теплій, вдосталь зволоженій кліматичній зоні. На протязі періоду з середньодобовою температурою більше 10°C тривалість котрого 161-167 днів випадає 450-500 мм, а за рік 660-680 мм. Сума активних температур складає 2300-2500°C. Середня тривалість без морозної стадії коливається біля 160-180 днів.

Поділ опадів протягом року не є рівномірним. Влітку випадає 360-440 см. Абсолютний мінімум опадів складає 40 мм в лютому, абсолютний максимум 290 мм в червні. Середньостатистична річна кількість опадів складає 620-860 мм. Відбувається промивання ґрунтів і ґрунтотворних порід, оскільки опадів випадає більше ніж випаровується, що спричиняє вилуговування їхне від різноманітних солей, того ґрунти вилуговані, оглеєні, опідзолені, кислі.

Зимою переважно західні і північно-західні, влітку західні і південно-західні вітри. Частіше сильні вітри (15-20 м/с) спостерігаються в зимну пору року.

В цілому, погодні умови дають можливість вирощувати тут льон, кукурудзу, картоплю, пшеницю, жито, ячмінь, овес, цукрові буряки, плодові дерева, ягідники, багаторічні трави.

2.3. Рельєф

Рельєф місцевості формує конкретний тип мікроклімату, ґрунтового і рослинного покриву, ступінь ґрунтового зволоження. Територія в рельєфному взаємовідношенні розділяється на дві частини, котрі різняться поміж собою абсолютними висотами і ґрунтами.

Заплавні місцевості розповсюджені між селами Малі Дідушичі і Угільня в долинах річок Свіча та Сукіль. Рельєф тут рівнинний з добре вираженим мікрорельєфом. В загальному, будова долини цих річок складна, розчленована. Найбільш поширені тут дернові та дерново-буроземні ґрунти, які сформувались на заплавних терасах на добре дренованих алювіальних відкладах.

Місцевість Передгірської частини Карпат знаходиться вище надзаплавних терас на 8-10 м. Рельєф тут рівнинно-хвилястий, місцями порізаний ярами та балками. Території з таким типом рельєфу мають більше умов для формування поверхневого стоку води і на них розвивається ерозія ґрунтів.

Відповідно по характеру рельєфу і крутизною схилів сформований такий розподіл земель: 0-1° – 3043,9 га; 1-2° – 194,6 га; 2-3° – 177,8 га; 15° – 99,0 га.

2.4. Рослинність

Поміж чинників ґрунтоутворення рослинність зіграє важливу роль в створенні органічної маси ґрунту а також й самого ґрунту.

Лучна рослинність сінокосів та пасовищ представлена травостоєм. Відтак, свіжі суходільні та вологі дрібно заплавні луки покриті бобово-злаковим, різнотравно-злаковим та злаково-різнотравним травостоєм. Заболочені луки покриті осоково-різнотравно-злаковим та злаково-різнотравно-осоковим травостоєм.

Деревна рослинність представлена осикою, ліщиною, крушиною, бузиною, дубом, грабом, вільхою.

На орних землях зустрічаються бур'яни, як однорічні так і багаторічні. Із однорічних ростуть: лобода, щиріця, свиріпа, польова, будяки, а з багаторічних – пирій, волошка синя, берізка польова, осот рожевий та інші.

2.5. Ґрунти

Агроґрунтовий район, у котрому знаходиться територія характерний дерново-підзолистими, підзолисто-дерновими, дерново-буроземними, дерновими та лучними ґрунтами. Окремі типи ґрунтів поверхнево-глеюваті, глеюваті та глейові.

Поверхнево-глеюваті ґрунти мають ознаки оглеєння, як сизуваті та іржаві плями, які спостерігаються у верхніх видноколах, що викликано малою водопроникністю ґрунтового профілю і утворенням «верховодки».

Глеюваті ґрунти характеризуються наявністю ознак оглеєності безпосередньо під ілювіальним горизонтом. Ці ознаки оглеєння проявляються у вигляді сизого відтінки та іржаво-охристих плям.

На території поширені 15 агровиробничих груп ґрунтів. Їх характеристики зв'язані з кліматом, рельєфом, ґрунтоутворюючими породами і гідрографічними особливостями, які подані у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1 - Експлікація агровиробничих груп ґрунтів

Шифри агрогруп	Назва агровиробничих груп ґрунтів	Площа, га	%
14 д	Дерново-підзолисті глейові середньосуглинкові ґрунти на алювіальних відкладах	117,9	2,88
18 г	Дерново-підзолисті і підзолисто-дернові поверхнево глеюваті легкосуглинкові ґрунти на делювіальних суглинках	590,5	14,4
18 д	Дерново-підзолисті і підзолисто-дернові поверхнево глеюваті середньосуглинкові ґрунти на делювіальних суглинках	708,4	17,28
21 г	Дерново-підзолисті легкосуглинкові ґрунти на делювіальних суглинках	149,2	3,64
176 д	Дернові середньосуглинкові ґрунти на алювіальних відкладах підстелених ріняком	413,5	10,08
181 е	Дерново-буроземні важкосуглинкові ґрунти на алювіальних відкладах підстелених ріняком	68,8	1,67
187 г	Дерново-буроземні легкосуглинкові ґрунти на алювіальних відкладах підстелених ріняком	218,9	5,34
187 д	Лучно-буроземні середньо суглинкові ґрунти на алювіальних відкладах підстелені ріняком	72,2	1,76
188 б	Дерново-буроземні зв'язнопіщані сильнощербюваті ґрунти на сучасному алювії підстеленому ріняком	374,1	9,12
215 г	Змиті та розмиті ґрунти з виходами порід	478,9	11,683
219	Рінняки	4,5	0,11
	Обстежено	3196,9	77,99
	Необстежено	902,1	22,01
	Всього	4099,0	100

3. ІНФОРМАТИВНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

3.1. Планово-картографічні матеріали та їх оцінка

При складанні схем перспективного використання земель використовуються топографічні плани, які отримують методами наземної зйомки та аерофотозйомки згідно з інструкціями до відповідних масштабів. Плани графічної частини проекту повинні бути детальними, повними і точними.

Під детальністю розуміють ступінь схожості всіх вигинів і звивин контурів обстановки і місцевості при зображенні їх на плані.

Повнота – це ступінь насиченості плану об'єктами місцевості, зображення яких є необхідним і можливим при заданому масштабі та висоті перетину місцевості з горизонталями.

Під точністю плану розуміють значення середньоквадратичної похибки положення точки контуру на плані щодо найближчої точки основного геодезичного обґрунтування зйомки. Вважається, що похибка положення точок оглядового обґрунтування є невід'ємною частиною середньоквадратичної похибки положення точки контуру.

Одним із етапів створення ферм є підготовчі роботи. Вони проводяться з метою:

1. Визначення достовірності наявних планово-картографічних матеріалів;
2. Встановлення фактичного складу земель та земельних ділянок господарства;
3. Визначення достовірності інформації про стан ґрунтів, грошову оцінку сільськогосподарських та інших земель господарства;
4. Уточнення складу співвласників земель різних форм власності;
5. Визначення правового режиму земель у межах землекористування.

Під час підготовчих робіт уточнюються розміщення і площі земельних ділянок та об'єктів загального користування, які можуть бути передані на баланс органів місцевого самоврядування.

Основою для схеми перспективного використання земель є:

1. Проект роздержавлення і приватизації земель Дідушицької сільської ради Стрийського району Львівської області проведеного в 1994 році;
2. Проект формування території і встановлення меж Дідушицької сільської ради Стрийського району Львівської області проведеного в 1994 році;
3. План агровиробничих груп ґрунтів на території Дідушицької сільської ради Стрийського району Львівської області складений на основі ґрунтових обстежень в 1994 році.
4. Матеріали статистичної звітності про наявність та стан земель, їх розподіл між власниками землі та землекористувачами, угіддями і видами економічної діяльності.

Дані картографічні матеріали були надані спеціалізованими органами в хорошому стані, що дозволяє створення проекту без похибок.

3.2. Використання земельних угідь

За даними інвентаризації земель була складена експлікація земельних угідь, вона відображена в таблиці 3.1.

Як видно, в структурі земельних угідь максимальну площу займають сільськогосподарські землі, а саме 2583,34 га (63,02%) від загальної площі усіх земель сільської ради.

Таблиця 3.1 - Експлікація земельних угідь

Назва угідь	Площа	
	Га	%
Сільськогосподарські землі	2583,34	63,02
Під господарськими дворами і будівлями	33,1	0,81
Під господарськими шляхами і прогонами	32,9	0,8
Ліси та інші лісовкриті площі	939,78	22,93
Забудовані землі	77,92	1,9
Відкриті заболочені землі	12,0	0,29
Відкриті землі без рослинного покриву	240,96	5,88
Води	179,0	4,37
ВСЬОГО	4099,0	100

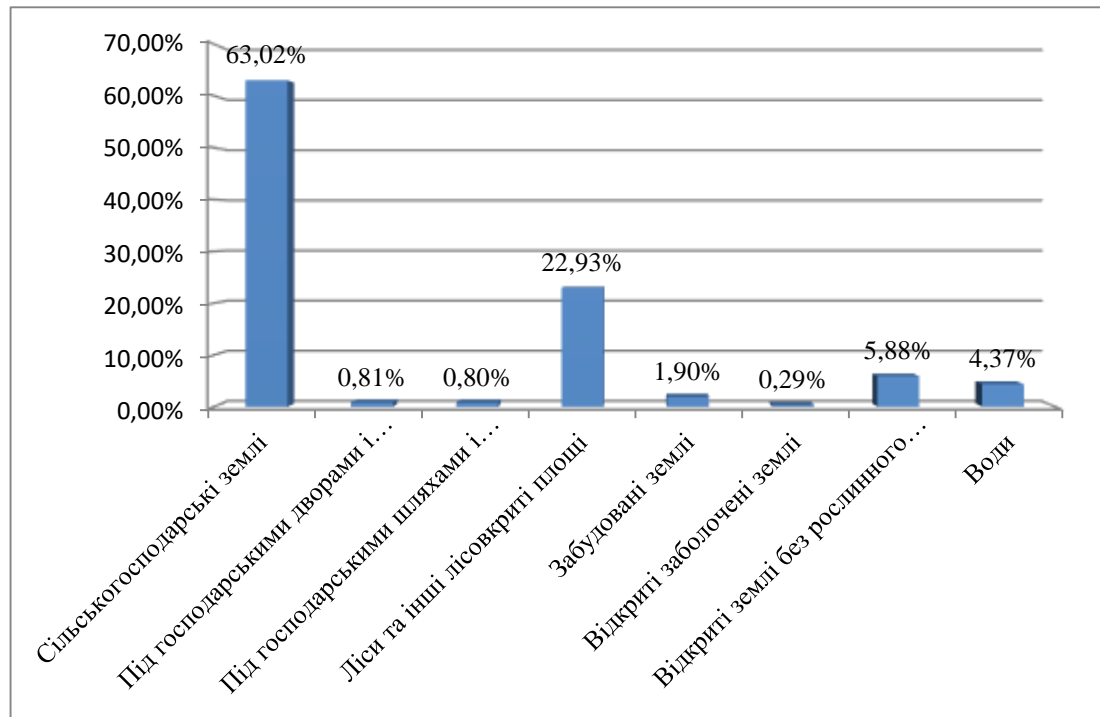


Рисунок 3.1 - Структура земельних угідь

Таблиця 3.2 - Експлікація сільськогосподарських угідь

Назва угідь	Площа	
	Га	%
Рілля	1600,03	61,94
Багаторічні насадження	9,0	0,35
Сіножаті	390,16	15,1
Пасовища	584,15	22,61
Всього с./г. угідь	2583,34	100

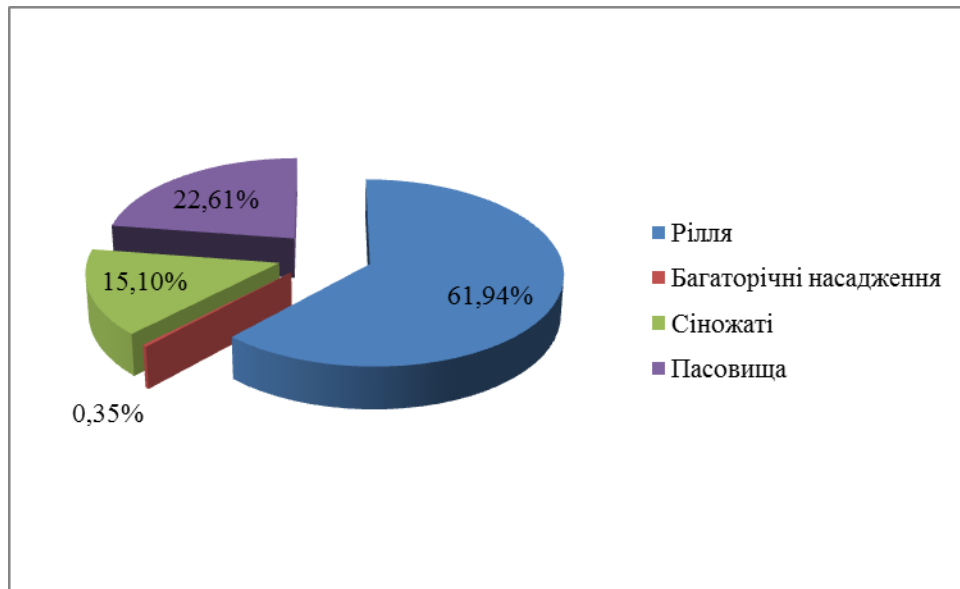


Рисунок 3.2 - Характеристика сільськогосподарських угідь

На території старостинського округу із загальною площею сільськогосподарських угідь 2583,34 га найбільша питома вага належить ріллі, розміщено – 1600,03 га (61,94%) від загальної площі сільськогосподарських угідь.

При характеристиці використання земель у структурі сільськогосподарського виробництва використовують показники розораності сільськогосподарських угідь, сільськогосподарської освоєності та лісистості.

Лісистість території вказує на розмір території, яка покрита лісовими насадженнями і визначається за формулою:

$$ЛГ = ПЛН / ПЗ, \quad (3.1)$$

де ПЛН – площа лісонасаджень, га;

ПЗ – загальна площа, га.

$$ЛГ = 939,78 / 4099,0 = 0,23$$

С/г освоєність території вказує на розмір території, яка зайнята в сільськогосподарському виробництві і визначається за формулою:

$$O_T = P_{c/g} / P_z, \quad (3.2)$$

де $P_{c/g}$ – площа сільськогосподарських угідь, га.

$$O_T = 2583,34 / 4099,0 = 0,63$$

Розораність території визначається за формулою:

$$P_T = P_r / P_z, \quad (3.3)$$

де P_r – площа ріллі, га.

$$P_T = 1600,03 / 4099,0 = 0,39$$

Сільськогосподарська освоєність території становить 63%, розораність території – 39%, і відповідно лісистість складає 23%.

3.3. Формування системи землекористувань

Приватна власність на землю а також на інші засоби виробництва викликала два шляхи їх використання - індивідуальний або спільний з інакшими власниками на правилах співпраці, спільної організації праці та виробництва. Попри це, як показала практика реформування АПК, основним напрямком організаційної структури сільськогосподарських підприємств залишається колективна організація виробництва а також праці на основі спільного використання приватної власності. Це дає змогу забезпечити цілісність просторів господарств, сівозмін, внутрішньогосподарських доріг,

захисних лісосмуг, меліоративних споруд, тваринницьких комплексів, виробничої та соціальної інфраструктури.

Здійснення земельних прав громадян разом з інакшими особами ймовірна шляхом об'єднання їх земельних ділянок, майна, підприємницької діяльності та праці. Таким чином організуються нові сільськогосподарські формування. Слід зазначити, що хоча вони і набули поширення в сільському господарстві України, але як свідчить досвід країн з розвинутою ринковою економікою, деякі з них (сільськогосподарські кооперативи та компанії) не є типовими для сільського господарства. Світовий досвід доказує, що в цій сфері більш доцільні агроформування, в основі яких лежить особиста праця їх учасників.

На сучасній стадії реформування економічних відносин, організаційна конструкція сільського господарства насамперед орієнтована на комерціалізацію усього комплексу відносин в агропромисловому комплексі. Це значить, що основною мотивацією для організації та діяльності нових приватних агроформувань є одержання найбільшого прибутку.

Організація раціонального використання земельних ресурсів у сільському господарстві повинна повністю враховувати зональні, регіональні та місцеві особливості конкретних територій, вона індивідуальна для кожного сільськогосподарського підприємства, а тому не терпить стереотипів у прийнятті рішень та практичній реалізації.

Нині більшість агроформувань (96,9%) є недержавними. Державі припадає лише 2,7%. Дана форма підприємств відрізняються один від одного статусом, засновниками, джерелами формування майна, правом власності на землю, відповідальністю за зобов'язаннями. У той же час для недержавних господарств характерним є те, що вони створюються за участю господарів, володіють підприємницьким характером роботи, працюють на правилах самоокупності та самофінансування, мають бути конкурентоспроможними. Забезпечити таку орієнтацію можна лише при високій матеріальній зацікавленості співробітників. Тільки це дозволить досягнути поставленої

цілі в господарській діяльності, яка за умови досягнення високих економічних і соціальних результатів, прибутку.

Кожен користувач землі, який сьогодні не має формальної власності на землю чи не володіє договором оренди, не має права користуватися нею та отримувати від неї прибуток.

Великі агрофірми користуються земельними ділянками (паями) померлих громадян та землею під проектними дорогами без відповідних правових документів, фактично руйнують інфраструктуру сільської місцевості, хижацько експлуатують сільськогосподарські угіддя, вирощуючи без сівозміни «енергетичні» культури, не порушуючи жодних законів, оскільки такі законодавчі пункти не повністю врегульовані чинним законодавством.

Практика нашої держави та практика закордонних країн демонструють, що істинним механізмом приведення у порядок у землекористуванні, регулювання земельних відносин та впорядкування діючих та новостворених сільськогосподарських підприємств може бути лише землеустрій, при якому правові, соціально-економічні, екологічні і головне - економічне завдання.

Тому все, що пов'язано з перерозподілом земель, створенням нового землеволодіння та землекористування, організацією використання та охорони земель має здійснюватися лише в порядку землеустрою, на основі проектів благоустрою з відповідним економічним та екологічним обґрунтуванням.

4. ОРГАНІЗАЦІЯ ЕФЕКТИВНОГО ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

4.1. Формування агроформувань на перспективу

В таблиці 4.1 наведена характеристика новостворених агроформувань.

Склад запроєктованих агроформувань включає:

- товариство з обмеженою відповідальністю ТзОВ «Світанок», яке створюється на земельних паях громадян (спеціалізація - тваринництво);
- товариство з обмеженою відповідальністю ТзОВ «Нива» розміщується на земельних паях громадян (спеціалізація - зерновий напрям).

Таблиця 4.1 - Характеристика агроформувань на перспективу

Агроформування	Площа сільськогосподарських угідь, га	в тому числі		
		рілля	сіножаті	пасовища
ТзОВ «Світанок»	414,86	235,08	49,68	130,1
ТзОВ «Нива»	294,42	236,32	58,1	-
Всього по агроформуваннях	709,28	471,4	107,78	130,1

Розмір сільськогосподарських формувань (загальна площа) визначається кількістю населення, що проживає в селі, та кількістю земельних ділянок (паїв), які об'єднані. Спеціалізація сільськогосподарських формувань визначається розміром земель, їх складом і якістю.

Найбільша частка ріллі припадає на агроформування. Натура технологічних процесів вирощування зерна, картоплі, цукрових буряків зумовлює необхідність концентрації в них сільгосптехніки для ведення господарства.

У складі рослинницьких і тваринницьких сільськогосподарських формувань входить площа кормових угідь. Це означає, що господарство

повинно мати певну площу сільськогосподарських угідь, щоб забезпечити худобу комплексними кормами власного виробництва. Складність діяльності подібних агроформувань є у тому, що саме тут нерозривно зв'язані відмінні незалежні технологічні процеси: кормовий, пасовищний, зоотехнічний. Доцільна діяльність даних агроформувань потребує поєднання різноманітних знань і навичок. Отже при їх створенні земельні паї об'єднують працівники, котрі володіють досвідом у тваринництві та виробництві кормів.

При формуванні системи землекористування враховувалося, щоб вони були максимально наближені до місцевостей проживання жителів з врахуванням трудових ресурсів виробничих об'єктів майнових комплексів, суміжних земельних паїв, достатніх для сталого функціонування товарних господарств певних спеціалізацій.

Крім того, враховувалися організаційно-економічні, санітарно-гігієнічні, зооветеринарні, будівельні, пожежно-архітектурно-планувальні вимоги та умови, просторове розміщення техногенно забруднених земель.

Водночас з формуванням землекористування та землеволодіння необхідно передбачити розміщення за межами населеного пункту санітарно-побутових споруд комунального призначення (водозабірні та каналізаційні споруди, сміттєзвалища, ветеринарні установи, кладовища тощо). При цьому варто передбачити передачу цих земельних ділянок сільським радам.

При плануванні використання виробничих потужностей новоствореними господарствами потрібно надавати прерогативу розвитку наявних потужностей, спільному використанню поодиноким господарствами існуючих інженерних комунікацій. Варіанти використання наявних виробничих комплексів на договірній основі доцільно розробляти разом з іншими господарствами, у тому числі селянськими (фермерськими) та особистими підсобними господарствами, котрі мають переважно товарний напрямок діяльності.

Економічне обґрунтування проектних рішень полягає у визначенні економічної доцільності та екологічної стійкості:

- збереження існуючого землекористування фермерських господарств та заміна тільки їхнього правового, організаційного та економічного статусу у інституційно встановлених формах;
- створення на основі існуючих фермерських господарств кількох нових господарських структур у поєднанні окремого сімейного та суто виробничого, де їхні члени не мають сімейних зв'язків.

Нинішні тенденції реформування земельних відносин викликають потребу у формуванні нових земельних володінь за розмірами, що відповідають можливостям реалізацію основних природоохоронних операцій у рослинництві та тваринництві працездатного населення певної місцевості.

Розмір проектних сільськогосподарських формувань кратний площі середньої земельної частки. При розподілі земель між землекористуваннями зберігається цілісність окремих компактних масивів ріллі та інших земель.

4.2. Оптимізація антропогенного навантаження

Недоцільне ставлення до природних ресурсів викликало критичний рівень антропогенного навантаження в більшості регіонів України, що в свою чергу негативно вплинуло на стан природних ландшафтів та створило несприятливі умови для існування та праці людини. Численні публікації довели, що в сучасних ландшафтах перебіг природних процесів значно порушується. В останні десятиліття вчені приділяють значну увагу вивченню екологічних проблем, антропогенної трансформації ландшафтів, деградації навколишнього середовища через існування екологічно незбалансованих комплексів природокористування тощо. З екологічної точки зору першочергова потреба полягає в оптимізації структури земель за рахунок збалансованого співвідношення сільськогосподарських угідь а також лісових площ, водойм і заповідних територій. Ландшафтно-екологічна оцінка антропогенних трансформацій природних територій відіграє велику роль у розробці заходів щодо структурної та функціональної організації

агрolandшафтів, системного екологічного управління певним регіоном, екологічної політики тощо [14].

Основними якісними показниками, що свідчать про екологічну збалансованість територій, їх стабільність та ступінь трансформації під впливом господарської діяльності, є коефіцієнти антропогенного навантаження та екологічної стійкості.

Коефіцієнт антропогенного навантаження $K_{a.n}$ характеризує, наскільки великий вплив діяльності людини на навколишнє середовище, у тому числі на земельні ресурси. Він розраховується за формулою (4.1):

$$K_{a.n.} = \frac{\sum P \times B}{\sum P} \quad (4.1),$$

де P – площа земель з відповідним рівнем антропогенного навантаження, га;

B – бал відповідної площі з певним рівнем антропогенного навантаження.

Відповідно до Третяка А., землі промисловості, транспорту, населених пунктів отримують 5 балів; орні землі, багаторічні насадження – 4; природні кормові угіддя, залужені балки – 3; лісосмуги, чагарники, ліси, болота, землі під водою – 2; заповідники – 1 бал.

Якщо значення $K_{a.n}$ менше 3,0, це відповідає відносно низькому антропогенному навантаженню на територію, 3,1–3,5 – помірному, понад 3,5 – високому навантаженню [18].

Оцінку впливу складу угідь на екологічну стабільність території, стійкість котрої залежить від сільськогосподарської освоєності земель, розораності й інтенсивності використання угідь, проведення меліоративних і культуротехнічних робіт, забудови території, характеризують коефіцієнтом екологічної стабільності. За розрахунками І. Риторські та Е. Гойке, коефіцієнт екологічної стабільності окремих угідь становить:

- забудована територія і дороги – 0,00;
- рілля – 0,14;
- лісосмуги – 0,38;
- фруктові сади, чагарники – 0,43;
- городи – 0,50;
- сіножаті – 0,62;
- пасовища – 0,68;
- ставки і болота природного походження – 0,79;
- ліси природного походження – 1,00.

Оцінку екологічної стійкості та антропогенного навантаження території виконано за методичними рекомендаціями оцінки екологічної стійкості агроландшафтів та сільськогосподарського землекористування Третяка А. М. [18].

Коефіцієнт екологічної стабільності території розраховують за формулою 4.2:

$$K_{\text{ек.ст.}} = \frac{\sum K_i \times P_i}{\sum P} \quad (4.2)$$

У дипломній роботі проведено розрахунок коефіцієнта антропогенного навантаження та коефіцієнта екологічної стійкості території. Результати розрахунку наведено в таблиці 4.2.

За допомогою градаційної шкали значення коефіцієнта екологічної стійкості території (табл. 4.2) можна визначити стабільність території.

Використовуючи показники таблиці 4.3, бачимо, що значення коефіцієнта екологічної стійкості відповідає стабільно нестійкій формі, а коефіцієнт антропогенного навантаження характеризує помірний рівень антропогенного впливу на стан екосистем.

Таблиця 4.2 - Розрахунок коефіцієнтів екологічної стабільності та антропогенного навантаження

Назва угіддя	Коефіцієнт екологічної стабільності угідь, К1	Бал угіддя, Б	Площа угідь, га	К1×Р	Б×Р
При існуючому використанні земель					
Забудовані землі	0,0	5,0	77,92	0,00	389,6
Рілля	0,1	4,0	1600,03	160,0	6400,12
Захисні насадження	0,4	2,0	0,0	0,00	0,00
Сади	0,4	4,0	9,0	3,6	36
Сіножаті	0,6	3,0	390,16	234,1	1170,48
Пасовища	0,7	3,0	584,15	408,91	1752,45
Інші землі	0,6	2,0	318,96	191,38	637,92
Під водою	0,8	2,0	179,0	143,2	358,0
Ліси	1,0	2,0	939,78	939,78	1879,56
Всього			4099,0	2080,97	12624,13
Кек.ст. = 0,50					
Ка.н. = 3,1					

Створення екологічно стабільної території дозволяє розв'язати важливе екологічне питання, що не вирішується звичайним скороченням ріллі. Це питання просторового забезпечення системної взаємодії ріллі та природних угідь.

Таблиця 4.3 - Шкала градації величини коефіцієнта екологічної стабільності території

Значення коефіцієнта	Стабільність території
> 0,33	Екологічно нестабільна
0,34-0,50	Стабільно нестійка
0,51-0,66	Середньо стабільна
<0,67	Екологічно стабільна

У процесі обстеження ґрунтів на території старостинського округу виявлено ділянки середньозмитих та змитих деградованих земель, використання яких під рілля є економічно неефективним та екологічно недоцільним.

Екологічна стійкість безпосередньо залежить від існуючої кількості природних фітоценозів – екологічно стабілізуючих угідь, екосистеми котрих діють за природними аналогами з мінімальним антропогенним впливом. Збагачення природними екосистемами збільшить її біорізноманіття, підвищить стійкість і стійкість до процесів деградації та значно покращить екологічну ситуацію [18].

На підставі попередніх розрахунків та аналізі існуючого землекористування вважаємо за необхідне створити ряд заходів для доведення антропогенного навантаження до оптимального та підвищення екологічної стабільності території. За даними екологічної оцінки угідь та обстеження ґрунтів пропонується консервувати частину ріллі з середньозмитими та намитими ґрунтами у покращенні сіножаті (73,88 га) та у покращенні пасовища (273,28 га).

В результаті збільшиться площі середовище стабілізуючих угідь та покращиться екологічна стабільність території. Наведемо розрахунки коефіцієнтів антропогенного навантаження та екологічної стабільності за проектним рішенням після консервації непридатної ріллі у покращенні сіножаті та у покращенні пасовища (табл. 4.4).

Після проведення природоохоронних заходів коефіцієнт антропогенного навантаження буде відносно низьким, а коефіцієнт екологічної стійкості зміниться на помірно стабільну форму. Це також зосередить фінансові зусилля на більш продуктивних землях.

Таблиця 4.4 - Розрахунок коефіцієнтів екологічної стабільності та антропогенного навантаження

Назва угіддя	Коефіцієнт екологічної стабільності угідь, К1	Бал угіддя, Б	Площа угідь, га	К1×Р	Б×Р
При проектному використанні земель					
Забудовані землі	0,0	5,0	77,92	0,00	389,6
Рілля	0,1	4,0	1252,87	125,29	5011,48
Захисні насадження	0,4	2,0	0,0	0,00	0,00
Сади	0,4	4,0	9,0	3,6	36,0
Сіножаті	0,6	3,0	464,04	278,42	1392,12
Пасовища	0,7	3,0	857,43	600,2	2572,29
Інші землі	0,6	2,0	318,96	191,38	637,92
Під водою	0,8	2,0	179,0	143,2	358,0
Ліси	1,0	2,0	939,78	939,78	1879,56
Всього			4099,0	2281,87	12276,97
Кек.ст. = 0,56					
Ка.н. = 2,99					

5. ОХОРОНА НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

На сучасному етапі розвитку суспільства назріла потреба у глибокому вивченні питань взаємодії людини і природи, виявлення наслідків цієї взаємодії та розробці природоохоронних заходів.

Охорона навколишнього середовища - не система державних і громадських заходів [4], які забезпечують збереження природних умов і ресурсів, підтримання продуктивності та цінності природних ресурсів, а також раціонального їх використання та розширеного їх відтворення в інтересах майбутніх поколінь.

Проблема навколишнього середовища та раціонального природокористування зумовлена інтенсивним розвитком техніки, швидким збільшенням народонаселення, всезростаючими негативними наслідками господарської діяльності людини, які привели до порушення екологічної рівноваги в багатьох регіонах світу. Для уникнення загрози виснаження природних ресурсів необхідна розробка наукових основ раціонального природокористування, системи заходів спрямованих на охорону, раціональне використання та відновлення природних багатств, проблеми, про які йде мова, необхідно вирішувати у світовому масштабі, пам'ятаючи, природою нашої планети керують єдині закони, всі явища в природі взаємозв'язані, зміна стану екологічної системи в одній частині Землі спричинює зміну в іншій. Лише раціональне природокористування в сучасних умовах може забезпечити комплексне та невиснажливе освоєння ресурсів, дасть змогу уникнути як локальних так і світових екологічних катаклізмів, гармонізувати відносини людини і природи.

Основним завданням раціонального природокористування, до якого відноситься і використання земельних ресурсів на місцевому рівні, є збереження та підвищення продуктивності та цінності природних ресурсів, забезпечення раціонального використання та розширеного відтворення ресурсів для постачання сировиною та енергією народного господарства,

поліпшення умов життя людей, збереження типових та унікальних природних комплексів.

Раціональне природокористування передбачає досягнення максимальної біологічної продуктивності екосистеми, мінімальне порушення її гомеостазу при господарському втручанні, підвищення стійкості до антропогенного впливу, збереження звітності екосистеми до самовідновлення [4]. Для забезпечення раціонального використання природних багатств, необхідно встановити оптимальні норми користування природними ресурсами, обґрунтувати найбільш вигідне розміщення галузі виробництва та визначити оптимальні територіальні пропозиції розвитку народного господарства.

Збереження екологічної рівноваги та збалансування взаємовідносин між природною та культурною фітобіотами є дуже актуальними, оскільки в природі надзвичайно розрізня дисбаланс між сталими, сформованими природними та культурними екосистемами. Якщо його не привести до екологічно зумовленого і збалансованого стану або, принаймні, не наблизити до екологічної та біологічної рівноваги, то це може призвести до катастрофічних наслідків. Одним з виявів дисбалансу є повсюдний інтенсивний розвиток деградаційних процесів, непомірне скорочення земельного фонду та зміни флороценокомплексів і агроландшафтів.

Земельні ресурси у нерозривній єдності з природним середовищем, надрами, водами і іншими компонентами ландшафту є найбільш важливими серед природних ресурсів. В еколого-соціальної значимості землі як ресурсу природи багатоцільового використання найважливішим є її функціонування як просторового базису розвитку продуктивних сил і розселення, головного засобу виробництва і предмета праці в сільському і лісовому господарствах. Разом з тим, земля з її ґрунтовим покривом — фізична основа і невід’ємна частина екосистем суші, необхідна і вирішальна умова існування біогеоценозів, які разом з водою та повітрям складають систему “навколишнє середовище”.

Головним елементом земельних ресурсів і ґрунтовий покрив, характерною особливістю якого є родючість. Поліпшуючи і використовуючи фізико-хімічні властивості ґрунту в землеробстві, людина впливає на формування урожаїв культур.

Основою внутрі ґрунтової біології, поглинальної здатності, біологічної активності і продуктивності ґрунтів є ґрунтовий гумус. При надмірному насиченні сівозмін культурами, які виносять гумус з ґрунту, та недостатня кількість органічних і мінеральних добрив створює негативний баланс гумусу в ґрунті, що веде до втрати природної родючості ґрунтів, а отже зниження їх продуктивності.

Надмірна розораність земельних угідь, інтенсивні технології вирощування сільськогосподарських культур, внесення великих доз мінеральних добрив, знищення природної рослинності, вирубка лісів призводить до деградації ґрунтового покриву.

6. ОХОРОНА ПРАЦІ ТА ЗАХИСТ НАСЕЛЕННЯ

При виконанні польових та камеральних робіт в геодезичному виробництві важливе значення має охорона праці та її безпека. Правила охорони праці та техніки безпеки обов'язкові для виконання усіма підприємствами та організаціями, що виконують топографо-геодезичні роботи [19]. Всі види робіт землевпорядного виробництва повинні виконуватися у відповідності з вимогами правил техніки безпеки.

До початку роботи треба отримати в органах місцевої влади дозвіл на виконання робіт і узгодити вимоги до безпеки проведення запланованих топографо-геодезичних робіт, які повинні виконуватися у відповідності до діючого законодавства про охорону праці. Негативні наслідки дій на навколишнє середовище при проведенні топографо-геодезичних робіт необхідно ліквідувати організаціям, які виконували дані роботи.

Важливе значення має дотримання правил техніки безпеки при рекогносціюванні та закладці пунктів тріангуляції і межових знаків. Закладка центрів полігонометрії, межових знаків у населених пунктах необхідно погоджувати з відповідними органами міського господарства, з отриманням письмового дозволу. До дозволу додається план (схема), де вказано розташування і глибина залягання комунікацій. У випадку необхідності закладання пунктів на дорогах, вулицях населеного пункту, місце роботи треба огородити і забезпечити дорожнім знаком Державтоінспекції з обов'язковим погодженням місця закладки і часу виконання робіт з ДАІ. Наземне оформлення пунктів, закладених у землю, не повинно перешкоджати вільному руху пішоходів і транспорту.

При виконанні робіт у обжитих районах, а також у всіх випадках доставки бетонних центрів на місце закладки, треба заготовлювати їх завчасно, щоб виключити важку ручну працю. Навантажувально-розвантажувальні роботи, транспортування готових бетонних монолітів треба робити із дотриманням правил техніки безпеки.

При роботі з світлодалекоміром треба дотримуватися відповідних правил. До роботи з приладом повинні допускатися особи, які пройшли спеціальну підготовку, здали правила техніки безпеки і технологію роботи на даній апаратурі. При роботі з радіо геодезичними приладами треба виконувати вимоги інструкцій заводу-виробника щодо технічного обслуговування та техніки безпеки. Треба не рідше одного разу в рік проводити контрольні заміри інтенсивності випромінювання радіодалекомірів потужністю 100 мВт і більше.

Слід дотримуватися особливої обережності при роботі у сиру погоду і надійно оберігати від попадання вологи у електричні блоки приладів. Якщо прилад намок, категорично забороняється протирати вузли і деталі ганчіркою, їх треба просушувати.

Вимірювання ліній світлодалекоміром на вулицях населених пунктів треба виконувати, при можливості, в нічний період або коли затихає рух людей і транспорту. При підготовці до роботи джерел живлення в період експлуатації обов'язково дотримуватися інструкції для експлуатації блока акумуляторних джерел напруги. Акумулятори слід розташовувати у дерев'яних ящиках, пробки банок закручені. В радіусі п'яти метрів забороняється розводити багаття. Забороняється зберігання акумуляторних батарей або в іншому місці разом з людьми.

Закладка полігонометричних геодезичних центрів і реперів у ґрунт дозволяється тільки при детальному рекогностуванні і затверджених схемах, погоджених із місцевими організаціями, які експлуатують різні підземні комунікації.

Виконання різних топографо-геодезичних робіт на вулицях населених пунктів, а також автомобільних шляхах повинні бути погоджені із відділом регулювання вуличного руху, а на дорогах територій спеціального призначення - після отримання від відповідних служб дозволу і вказівок щодо безпечного виконання робіт.

Вживання їжі - одна із основних умов життя і праці людини та запобігання різних захворювань. Їжа добового раціону за калорійністю поділяється наступним чином: сніданок -30-35%, обід - 45-50%, вечеря - 20-25%. Проміжок між вживаннями їжі не повинен перевищувати 5-6 годин.

Перед початком робіт (після сніданку чи обіду) слід пити чай або воду до повного задоволення спраги. Добова норма воли при нормальних умовах складає 35 грам на один кілограм ваги здорової людини.

Головне призначення промислової вентиляції полягає у тому, щоб на робочих місцях, у робочих зонах, а також у виробничих приміщеннях підтримувати необхідні метеорологічні умови, а також гігієнічну чистоту повітря. Для підтримання у виробничих приміщеннях нормального повітряного середовища існує два види повітряного обміну - природний і механічний.

Із проведеного аналізу стану охорони праці при проведенні сільськогосподарських, а також топографо-геодезичних робіт, можна зробити висновок про їх задовільний стан на території Київської області. З метою покращення стану охорони праці, недопущення виробничого травматизму, професійних захворювань пропонуємо у найближчий час здійснити наступні заходи:

- регулярно проводити інструктажі про техніку безпеки і вести їх чіткий облік;
- суворо дотримуватись вимог і правил техніки безпеки при проведенні обмірів земельних ділянок та інших геодезичних роботах;
- забезпечити працюючий персонал необхідним спецодягом, спецвзуттям та іншими засобами [11].

Дотримання цих вимог дозволить покращити умови охорони праці при виконанні проектних землепорядних розробок та при виконанні сільськогосподарських робіт.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

Дипломна робота на тему «Використання земель сільськогосподарського призначення» розроблена на кафедрі землеустрою Львівського національного аграрного університету.

Завданням на дипломну роботу передбачено вихідні дані для розробки дипломної роботи, визначено перелік розділів і питань, що мають бути розроблені в дипломній роботі.

На основі розробленої дипломної роботи можна зробити наступні висновки:

Загальна площа території старостинського округу сіл Великі Дідушичі, Малі Дідушичі, Угільня становить 4099,0 га. Аналіз інформативної бази показав, що найбільшу територію займають землі сільськогосподарського призначення – 63,02 %, розораність яких складає 39,0 %, сільськогосподарська освоєність території становить 63,0 %, лісистість території складає 23,0 %.

Аналізуючи природно-кліматичні умови, можна зробити висновок, що в цілому вони сприятливі для вирощування районованих сільськогосподарських культур.

Найбільш поширеними ґрунтами на території старостинського округу є дерново-підзолисті і підзолисто-дернові поверхнево глеюваті середньосуглинкові ґрунти на делювіальних суглинках, які становлять 17,28%.

Задля оцінки впливу складу угідь на екологічну стабільність території проведено розрахунок коефіцієнту екологічної стабільності землекористувань. Коефіцієнт антропогенного навантаження ($K_{a.n}$) визначає, наскільки великий вплив функціонування людини на стан довкілля, у тому ж числі на земельні ресурси.

Результати розрахунків в дипломній роботі свідчать, що величина коефіцієнта екологічної стабільності території змінилася з стабільно

нестійкої ($K_{\text{ек.ст.}} = 0,50$ (табл.4.2), на середньо стабільну ($K_{\text{ек.ст.}} = 0,56$ (табл.4.4), а коефіцієнт антропогенного навантаження, що характеризував помірний рівень антропогенного впливу на стан екосистем, змінився на відносно низький. Такі позитивні зміни екологічної стабільності та рівня антропогенного навантаження відбулись після проведення наступних заходів:

- з одного виду в інші пропонується перевести 347,16 га угідь, зокрема з ріллі зі змитими та розмитими ґрунтами у покращенні сіножаті (73,88 га) та покращенні пасовища (273,28 га).

Рекомендований перерозподіл сільськогосподарських угідь в певній мірі покращить екологічну ситуацію завдяки зростанню екологічно стійких вгідь на території старостинського округу (в нашому випадку покращені сіножаті і пасовища), оскільки вони сприятливо позначатися на екологічному стані земель.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Альошкіна Л. П. Формування системи управління земельними ресурсами на основі оптимізації екологобезпечного використання земель. *Агросвіт*. 2020. № 9. С. 63–69.
2. Войтенко Л.В., Строкаль В.П., Слободян А.О. Оцінювання екологічного ризику забруднення поверхневих вод комунальними стічними водами на прикладі річки Іква. *Подільський вісник: сільське господарство, техніка, економіка*. 2018. — Вип. 28. С. 39–50. URL: <file:///C:/Users/Maryna/AppData/Local/Temp/150773-325805-1-SM-1.pdf>
3. Гадзало Я.М., Лузан Ю.Я. Земельна реформа: проблеми і перспективи розвитку аграрної економіки // *Економіка АПК*. 2017. № 1. С. 5-14.
4. Завдання екологічної експертизи. URL: <https://buklib.net/books/27783/>.
5. Коркуна О.І. Вплив земельної реформи на розвиток об'єднаних територіальних громад. *Територіальний розвиток та регіональна економіка*. URL: [http://ird.gov.ua/sep/sep20201\(141\)/sep20201\(141\)_029_SmovzhenkoTS,KorkunaOI,KorkunaII,KhromyakUV.pdf](http://ird.gov.ua/sep/sep20201(141)/sep20201(141)_029_SmovzhenkoTS,KorkunaOI,KorkunaII,KhromyakUV.pdf).
6. Левек Р., Ходаківська О.В., Юрченко І.В. Моделі регулювання ринкового обігу земель сільськогосподарського призначення в країнах Європейського Союзу // *Економіка АПК*. 2017. № 10. С. 5-12.
7. Лупенко Ю.О., Ходаківська О.В. Наукові засади запровадження ринкового обігу земель сільськогосподарського призначення // *Економіка АПК*. 2016. № 12. С. 5-15.
8. Мартинюк М.П. Ринок земель сільськогосподарського призначення в Україні: стан та проблеми запровадження // *Економіка АПК*. 2017. № 3. С. 15-21.
9. Миронюк О.О., Войтенко Л.В., Строкаль В.П. Екологічна оцінка локальних водних ресурсів на прикладі міста Кам'янця-Подільського.

Таврійський науковий вісник. Т. 1. № 100. С. 287–292. URL: [http:// www.tnv-agro.ksauniv.ks.ua/archives/100_2018/part_1/43.pdf](http://www.tnv-agro.ksauniv.ks.ua/archives/100_2018/part_1/43.pdf)

10. Пилипенко Л. М., Іличок Б. І. Формування концепції земельної реформи в Україні. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2021. №1. URL: http://www.dy.nauka.com.ua/pdf/1_2021/6.pdf.

11. Пістун І. П. Охорона праці в галузі сільського господарства (землепорядкування, геодезія) : навчальний посібник / І. П. Пістун, А. П. Березовецький, Ю. О. Ковальчук. – Суми : ВТД «Університетська книга». 2006. – 375 с.

12. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо умов обігу земель сільськогосподарського призначення : Закон України від 31 березня 2020 року № 552-IX. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2020, № 20, ст. 142. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/552-20#Text>.

13. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо планування використання земель : Закон України від 17 червня 2020 року № 711-IX. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2020, № 46, ст. 394. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/711-20#Text>.

14. Славгородська Ю.В. Екологічна оцінка антропогенного перетворення природних територій центрального лісостепу України. - Таврійський науковий вісник. № 101. Херсон. 2018 р. с. 225-231.

15. Строкаль В. П. Антропогенне навантаження на стан водних та земельних ресурсів: проблеми локальних територій України // Збалансоване природокористування. 2020. № 2. С. 119-128.

16. Ступень М.Г. Використання земель сільськогосподарського призначення в пореформений період : монографія / М.Г. Ступень, С.С. Радомський, В.Ю. Пересоляк – Львів: ТзОВ Ліга-Прес. – 2011. – 184 с.

17. Ступень М.Г., Дума Ю.І. Ринок земель в Україні: основні проблеми та перспективи розвитку // Економіст. 2015. № 4. С. 40-41.

18. Третьяк А. М. Методичні рекомендації оцінки екологічної стабільності агроландшафтів та сільськогосподарського землекористування /

А.М. Третяк, Р.А. Третяк, М.І. Шквир. К.: Інститут землеустрою УААН, 2001. 15 с.

19. Третяк А.М., Третяк В.М. Концептуальні засади новітньої інституціонально-поведінкової економічної теорії для економіки землекористування України. MODERN PROBLEMS IN SCIENCE. Abstracts of VIII International Scientific and Practical Conference Prague, Czech Republic. November 09—12, 2020. С. 163—166.

20. Третяк А. М., Третяк В. М. Теоретичні засади розвитку сучасної системи землекористування в Україні. *Агросвіт*. 2021. № 1-2. С. 3–11.

21. Урядовий портал. Земельна реформа. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/reformi/ekonomichne-zrostannya/zemelna-reforma>

22. Фізична економія у вимірах теорії і практики господарювання / Ю. Лупенко, В. Жук, В. Шевчук, О. Ходаківська. К.: ІАЕ, 2013. 502 с.